

Motion till riksdagen 2012/13:So429

av Finn Bengtsson m.fl. (M)

Omvänd ordning för donationsmedgivande

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om nya rutiner för organdonationer.

Bakgrund

Bristen på organdonatorer har varit ett kroniskt problem inom sjukvården. Efterfrågan är betydligt större än tillgången. Väntan i transplantationskön i dag är därför förknippad med onödiga förtida dödsfall, åtminstone i förhållande till vad sjukvården i dag förmår att prestera. Det gäller alltså att finna vägar för att öka tillgången på organdonatorer.

Tillgången begränsas i dag både av brist på rutiner vid vissa sjukvårdsinrättningar och av att det frivilliga donationsregistret totalt endast täcker ca 15 % av landets invånare. Tyvärr visar anslutningen till det frivilliga donationsregistret över tid en allvarligt vikande trend under senare år trots omfattande informationskampanjer. Tillfälliga uppgångar i anslutningen till registret kan ses som konsekvens av populära tv-program och liknande, men på längre sikt är dessa inte hållbara förändringar i rätt riktning för att möta det behov av organdonatorer som dagens sjukvård skulle behöva.

Problematiken tas även upp i en artikel i senaste Läkartidningen (nr 39-40 2012 volym 109) där man konstaterar att en majoritet av den svenska befolkningen ställer sig positiva till att donera organ men att väldigt få har gjort ett aktivt val i denna fråga. Man anser därför att situationen i landet bör kunna förbättras genom en översyn av regelverket, förbättrade rutiner i sjukvården samt mer information till allmänheten.

Förslag om nya rutiner för organdonationer har tidigare lämnats i motion 2011/12:So411 som behandlades i utskottsbetänkande 2011/12:SoU9. Utskottets övervägande innehåller en slutsats om att det behövs en översyn för att på

Fel! Okänt namn på

bättre sätt kunna tillgodose behovet av organdonationer. Med hänsyn till regeringens pågående arbete inom detta område bedömde utskottet motion So411 i viss mån tillgodosedd.

Då det är tydligt att problemet med brist på organdonationer i landet fortfarande inte är löst lägger vi i denna motion ånyo fram en likalydande motivering.

Motivering

Bland de politiska åtgärder som föreslagits märks en förfrågan i samband med situationer som majoriteten av medborgare återkommande ställs inför, exempelvis i samband med den årliga allmänna självdeklarationen eller vid körkortsutbildning.

Men organdonationsförfrågan är för viktig för att få bli förknippad med något negativt. Det är något som det lätt kan uppfattas som, om frågan ställs i samband med olika samhällsansvar för individen för vilka det absoluta flertalet antingen är tvungna till eller väljer att själva söka sig till av annan anledning. Enbart krav på en "organdeklaration" vid exempelvis den allmänna självdeklarationen eller vid körkortstagning riskerar därför att inte ge den positiva klang som ett sådant erbjudande till en bredare allmänhet bör förknippas med för att locka potentiella donatorer att ta steget och anmäla sig.

Av samma anledning är inte ekonomiska incitament bra styrmedel för att öka antalet organdonatorer. Även om endast en symbolisk summa kan vara aktuell, har det visat sig att mottagandet av ett sådant förslag i allmänhet inte välkomnas som särskilt positivt hos befolkningen även om det underliggande syftet är gott.

Om samhället vill ta ett ansvar för att öka tillgången till organ möjliga för transplantation under goda etiska premisser, är det viktigt att förstå psykologin som är inblandad i ett aktivt beslut som att ta ställning till att donera sina organ om man skulle avlida. För den stora majoritet detta berör, men som ännu inte har tagit aktiv ställning på uppmaning från olika samhällslobbade myndigheter för detta, förefaller det just som om processen att aktivt ta ställning till den för de allra flesta hypotetiska situationen: Nu är jag plötsligt död och vad händer då?

Med det svenska folkets goda vilja att i de allra flesta fall indirekt svara ja på frågan om organdonation som princip, bör kanske inte frågan ställas på det sätt som idag görs. Om vi istället vänder på problematiken med att de allra flesta vill donera, men inte vill svara på frågan så länge frågeställningen förefaller inaktuell och hypotetisk (även om den inte är så), så kan kanske det hittills närmast olösliga problemet att få flera organdonatorer närma sig en lösning.

Förslaget utgår då från att det finns en inneboende vilja att låta sina organ doneras om man oväntat skulle förolyckas och vara aktuell för sådan donation, och att då gäller denna princip underförstått för personen ifråga såvida

Fel! Okänt namn på

man inte antingen aktivt själv sagt nej till detta under sin livstid eller anhöriga inte vill låta det ske.

Den grupp det senare berör ska naturligtvis inte tvingas att uppge orsaker till ett sådant beslut, än mindre ha det dokumenterat i öppna handlingar utan enbart i sådana som är underkastade den stränga sekretessen inom sjukvården. Det är alltså principiellt viktigt att man själv under sin livstid, och anhöriga efter ens oåterkalleliga tillstånd av etablerad hjärndöd, på ett fullständigt offentligt avidentifierat sätt inom ramen för sjukvårdssekretessen erbjuder möjlighet att neka organdonation.

Det viktiga med detta konstaterande är att denna frihet att säga obetingat nej bör ses som en självklar mänsklig rättighet inom ramen för våra friheter som individer i ett fritt samhälle, inte minst om en religiös övertygelse ligger bakom beslutet. Men minst lika viktigt är att den grupp av individer detta berör med all sannolikhet kommer att vara betydligt mycket mera begränsad än vad som är fallet idag när man aktivt måste ta ställning till sin kropps vara och inte vara i oförändrad form före begravning när det egna dödsfallet för många inte ens är inom det riktigt känslomässigt rimliga att förhålla sig till.

Mycket riktigt visar det sig att andra länder som anammat detta koncept med en omvänd ordning vid organdonationsmedgivande, t.ex. Spanien, också leder ligan av möjliga transplantationer som också kan genomföras och därför har de kortaste köerna till sådana vanligen livsavgörande transplantationer för mottagaren. Vad viktigare är, är att i dessa länder har det visat sig att just den form för normativ förändring av människornas syn på hur ett demokratiskt samhälle kan förhålla sig till att det naturliga tillståndet efter en olycka med dödlig utgång bör vara att passivt ha tillåtit lämpliga organ att kunna komma en nödställd medmänniska till del snarare än att underlåtit att meddela detta aktivt under sin livstid av ovan förklarade negativa psykologiska skäl för en sådan ordning som vi har i Sverige idag. Tidigare motioner i detta ämne har avslagits med anledning av att det inom Regeringskansliet redan pågår ett arbete med att inhämta kunskaper om och erfarenheter av regelverket när det gäller organdonationer samt att Donationsrådet redan arbetar med dessa frågor. Vi önskar dock, givet den allvarliga tendensen med sjunkande antal organdonatorer i Sverige, med längre transplantationsköer i vårt land och en sämre moralisk situation för att kunna ingå i ett internationellt utbyte av organ lämpliga för transplantation, att regeringen, trots pågående arbete, överväger att se över möjligheterna att vända på ordningen för hur normalfallet av organdonatorer hanteras under deras livstid.

Stockholm den 27 september 2012

Finn Bengtsson (M)

Abdirizak Waberi (M)

Margareta Cederfelt (M)